

N 40/01-638

« 15 » « 07 » 2025թ.

ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ՝
«ԵՐԵՎԱՆՆԱԽԱԳԻԾ» ՓԲԸ-ի ՏՆՕՐԵՆ,
Ա. Հ. ՍԵՂՈՅԱՆ

Առաջատար կազմակերպության ԿԱՐԾԻՔ

**Ժորա Էդվարդի Սագարյանի «Երևանի Հանրապետության հրապարակի
հորինվածքային ամբողջականության ապահովման արդի խնդիրները» թեմայով՝
ԺԸ. 00. 01 «Ճարտարապետություն» մասնագիտությամբ ճարտարապետության
թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության վերաբերյալ**

Թեմայի արդիականությունը

Ժամանակակից քաղաքներում հրապարակները, ինչպես և այլ խոշոր հանրային տարածքները, բախվում են տարբեր խնդիրների՝ գլոբալիզացիայի և տեխնոլոգիաների զարգացման արդյունքում հանրային կյանքի տարբեր դրսևորումների անկումներ, սոցիալական շփումների ձևափոխություններ, անհատի և տեղանքի ինքնության կորուստ և այս ամենի հետևանքով՝ հրապարակի ֆունկցիոնալ բովանդակության աղքատացում: Այս համատեքստում յուրահատուկ է Երևանի կենտրոնական՝ Հանրապետության հրապարակը, որը ձևավորվել է ոչ միայն որպես քաղաքի վարչական-հասարակական կենտրոն, այլև ի սկզբանե դիտարկվել է որպես վերածնվող պետության ու վերջինիս մայրաքաղաքի գլխավոր խորհրդանիշ և երկար տարիներ առաջնորդել է քաղաքային մասշտաբն ու էտալոն հանդիսացել քաղաքի կառուցապատման հորինվածքային-գեղարվեստական բոլոր մակարդակներում: Սակայն վերջին տասնամյակներում անհատական շահերի հանրայինի նկատմամբ գերիշխանության և լրջագույն խնդիրների հանդեպ հանրային կարծիքի ակնհայտ անտարբերության պայմաններում հրապարակը սկսել է կորցնել իր երբեմնի նշանակությունն ու որակները: Կառույցների մեծամասնության սեփականաշնորհման, հարակից գոտիների ինտենսիվ կառուցապատման, քաղաքաշինության ասպարեզի կարգավորումների անորոշության և կառավարման բացթողումների արդյունքում տեղի է ունեցել հրապարակի նշանակության անկում թե՛ քաղաքի կերպարում, թե՛ քաղաքային կյանքում մասնակցության իմաստով: Այն կորցրել է քաղաքի ճարտարապետության բոլոր տեսակետերից իր

թելադրող դերակատարությունը, ավանդաբար բնորոշ ֆունկցիոնալ բազմազանությունը և, ինչպես աշխարհի բազմաթիվ քաղաքների հրապարակների պարագայում, վերածվել է տրանսպորտային հանգույցի: Եվ ստեղծված իրավիճակում ակնհայտ է խնդիրների կարգավորմանը և քաղաքի ու պետության խորհրդանշի համապատասխան որակների վերականգնմանն ուղղված վերլուծությունների մշակման անհրաժեշտությունը, ինչին էլ նվիրված է սույն աշխատությունը:

Ատենախոսությունը կազմված է 131 էջ տեքստային մասից և 37 էջ հավելվածներից: Տեքստային մասը ներառում է ներածություն, երեք գլուխ, եզրակացություն և 173 անուն օգտագործված գրականության ցանկ:

Աշխատանքի **առաջին գլխում** ընդհանրացվել են հրապարակների զարգացման պատմությունը և ձևավորման առանձնահատկությունները, կատարվել է հորինվածքային վերլուծություն: Ներկայացվել է տարբեր ժամանակաշրջանների և վայրերի հրապարակների առաջացման և զարգացման գործընթացը: Կատարվել է հրապարակի հորինվածքի ձևավորման վրա ազդող բնութագրերի վերլուծություն՝ տարբեր օրինակների համեմատության միջոցով: Հետազոտության համար ընտրվել են տարբեր դարաշրջանների և վայրերի հրապարակներ: Համեմատական վերլուծության արդյունքում կազմվել է համապատասխան աղյուսակ: Հրապարակներն այստեղ տեղադրվել են ըստ ժամանակագրության՝ մ.թ.ա. 6-րդ դարից մինչև 20-րդ դարը, և խմբավորվել՝ ըստ շրջանների: Հորինվածքային վերլուծության ժամանակ օգտագործվել է հրապարակի երեք ցուցանիշ՝ ա) լայնության և երկարության հարաբերությունը, բ) լայնության և շրջապատող կառուցապատման բարձրության հարաբերությունը, գ) կառուցապատման պարագծի բաց և փակ հատվածների երկարությունների հարաբերությունը:

Երկրորդ գլխում քննարկվել է Երևանի Հանրապետության հրապարակի զարգացման պատմական գործընթացը՝ անդրադառնալով վերջինիս ձևավորման նախադրյալներին, ժամանակագրությանը, գաղափարական յուրահատկություններին, ճարտարապետությանը, նախնական մտահղացումից շեղումներին և հարակից միջավայրի ձևափոխություններին: Նյութը դիտարկվել է որոշակի թեմատիկ ընդհանրացումներով՝ համակառուցի հեղինակը և նրա գործունեությունը, քաղաքի 1924 թվականի գլխավոր հատակագիծը և հետթամանյանական շրջանի ձևափոխությունները: Քննարկվել են հրապարակի համակառուցի բաղադրիչները և դրանց ճարտարապետությունը, ճարտարապետաքաղաքաշինական նախնական մտահղացումից շեղումները, հարակից միջավայրի ձևափոխությունները: Ուսումնասիրվել են հետխորհրդային տարիներին հրապարակի շուրջ առաջացած ճարտարապետական, քաղաքաշինական, տրանսպորտային և միջավայրի փոփոխության խնդիրները:

Երրորդ գլխում բացահայտվել են Երևանի Հանրապետության հրապարակի համակառուցում ներկայում առաջացած խնդիրները, որոնք խմբավորվել են հիմնական ուղղություններով. տարածության կազմակերպում և ձևավորում (մուտքային հանգույցների անբավարար կազմակերպվածություն, կենտրոնական հատվածի օգտագործման գրեթե ամբողջական սահմանափակվածություն, շենքերին, շատրվաններին և Շահումյան պուրակին հարող բաց տարածքների օգտագործման անարդյունավետություն, բացօթյա սրճարանների բազմազանություն, շենքերի ներքին բակերի անփույթ վիճակ և անորոշություն, կանաչապատման և ծառապատման ոչ հստակություն), շարժումների կազմակերպում (տրանսպորտային շարժման դոմինանտություն, հետիոտն շարժման չափազանց մեծ սահմանափակություն, տրանսպորտային

շարժման կազմակերպման դժվարություն, տրանսպորտային և հետիոտն շարժումների համադրության անարդյունավետություն), տեսողական ընկալում և գեղագիտության ապահովում (համայնապատկերների ծայրահեղ ցածր գեղագիտություն, քաղաքի հորինվածքային առանցքների և կենտրոնների հետ կանխամտածված տեսողական կապերի խեղաթյուրվածություն, շենքերի ճակատներին անթույլատրելի միջամտություններ և այլն: Խնդիրների ընդհանրացումն անհրաժեշտություն է առաջացրել ուսումնասիրել հրապարակի հիմնախնդիրների լուծման վերաբերյալ կատարված հայեցակարգային առաջարկությունները:

Համակարգվել են զարգացման տարբեր ժամանակաշրջաններում առաջացած գաղափարները, առաջարկները և նախագծային մշակումները:

Կատարվել է հետազոտությունում բացահայտված և առաջարկներում դրված խնդիրների վերլուծություն, ընդհանրացում և դրանց համադրության գնահատում: Վերլուծությունը կատարվել է հետևյալ հարցադրումների շուրջ. հրապարակի հորինվածքային համակառուցում բացահայտված խնդիրները և դրանց ընդհանրացումը, խնդիրների առաջացման պատճառները, դրանց ազդեցությունը, հետևանքները և առաջացրած ռիսկերը, հայեցակարգային առաջարկություններում դրված խնդիրները և նույն նախագծերում դրանց լուծման իրատեսականությունն ու արդյունավետությունը: Վերլուծությունն ամփոփվել է հայեցակարգային առաջարկների և սույն հետազոտությունում բացահայտված խնդիրների համադրությամբ և գնահատմամբ: Արդյունքում՝ հիմնավորվել է, որ հրապարակում ծագած խնդիրների բազմությունն ամբողջանում է հորինվածքային միասնության խախտման ընդհանրական խնդրի մեջ: Հաստատվել է նաև, որ զարգացման տարբեր շրջաններում մշակված առաջարկություններում նշված խնդրի հետ կապված բազմակողմանի հարցեր մնացել են անպատասխան, փաստացի ընդհանրական լուծման գաղափարներ չկան, ինչն առաջին հերթին պայմանավորված է հստակեցված առաջադրանքի բացակայությամբ: Հիմնավորվել է հրապարակի համակառուցի հետագա զարգացման գործընթացների համար առաջնահերթությունների առանձնացման անհրաժեշտությունը:

Աշխատանքի եզրակացություններում.

1. Ընդհանրացվել է հրապարակների առաջացման պատմությունը, և տարբեր օրինակների վերլուծության ու համեմատության միջոցով բացահայտվել են դրանց հորինվածքային ձևավորման առանձնահատկությունները:

2. Կատարվել է Երևանի Հանրապետության հրապարակի համակառուցի ճարտարապետական զարգացման պարբերացում, և հիմնավորվել է, որ նախագծման ու կառուցման ընթացքում առաջացած առանցքային խնդիրներն իրենց ազդեցությունն են թողել հրապարակի հորինվածքի հետագա զարգացման վրա՝ էականորեն փոխելով Ա. Թամանյանի մտահղացումը:

3. Բացահայտվել են հրապարակի հորինվածքային համակառուցում ծագած խնդիրները:

4. Համակարգվել են հրապարակի հորինվածքային ամբողջականության խնդիրները: Դրանք ընդհանրացվել են տարածության կազմակերպման ու ձևավորման, շարժումների կազմակերպման, տեսողական ընկալման, գեղագիտության ապահովման և նշանակության համապատասխանության խմբերում:

5. Վեր են հանվել Երևանի Հանրապետության հրապարակի համակառուցի հետագա զարգացման գործընթացի հետևյալ առաջնահերթությունները՝

- համակառուցի և բաց տարածության վերարժևորումը,
- տարածական, շարժումների, տեսողական, գեղագիտական, ֆունկցիոնալ և խորհրդանշական սահմանափակումների մշակումը,

- կառույցների բազմակողմանի հետազոտությունը, անձնագրավորման հստակեցումը և ճարտարապետական կերպարի վերականգնումը,
- շրջապատող կառուցապատման վերակառուցումը և հետագա կառուցապատման կանոնակարգումը,
- երթևեկության կարգավորումը և ավտոկայանատեղերի դուրս բերումը:

Հեղինակի կողմից իրականացվել է մանրակրկիտ հետազոտական աշխատանք: Դիտարկված և վերլուծված օրինակները համապատասխանում էին թեմայի բովանդակությանը: Մշակված եզրակացությունները ու առաջարկությունները մեծ նշանակություն կարող են ունենալ քաղաքային միջավայրի հետագա զարգացման վրա՝ լուծելով քաղաքաշինական ներկայիս որոշ խնդիրներ:

Ատենախոսության վերաբերյալ կա հետևյալ դիտողությունը.

- Աշխատանքում առկա են որոշ խմբագրական թերություններ:
- Որոշ մասերում արբած հետազոտությունը արված է չափազանց մանրակրկիտ:
- Գրաֆիկական նյութերը կարող էին մշակվել ավելի մեծ մանրամասնությամբ:

Նշված դիտողություններն էական չեն և չեն կարող ազդել հեղինակի կատարած հետազոտությունների և ստացված արդյունքների կարևորության վերաբերյալ կազմվող ընդհանուր բարձր գնահատականի վրա:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ժ.Է.Սագարյանի «Երևանի Հանրապետության հրապարակի հորինվածքային ամբողջականության ապահովման արդի խնդիրները» թեմայով ատենախոսությունը ավարտուն աշխատանք է, ունի պատշաճ գիտական մակարդակ և լիովին բավարարում է ՀՀ գիտական աստիճանաշնորհման գործող կանոնակարգով թեկնածուական ատենախոսություններին ներկայացվող պահանջներին:

Ժորա Էդվարդի Սարգսյանը արժանի է ԺԸ. 00. 01 «Ճարտարապետություն» մասնագիտությամբ ճարտարապետության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

ՏՆՕՐԵՆԻ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՏԱՐ

Ա. ՍԵԴՈՅԱՆ

«Երևաննախագիծ» ՓԲԸ ԳՀԲ-ի ՆԳԾ,
ճարտ. թեկնածու, պրոֆեսոր՝

Զ. ՄԱՄՅԱՆ